

Становище

за дисертация на тема "От либерализъм към авторитаризъм. Българският случай след 1989 г." на Георги Кирилов Медаров, редовен докторант от Катедра „Социология“, СУ „Св. Климент Охридски“; за присъждане на образователно-научната степен „доктор“ (професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата /Социология. Обща социология/)

от проф. д-р Лиляна Деянова, СУ „Св. Климент Охридски“, назначена за член на научното жури със заповед на Ректора на СУ № РД 38-184 / 14.03. 2017 г.

Темата на това мащабно и рефлексивно изследване е актуална и ставаше видимо все по-актуална през седемте години, през които работеше по нея докторантът, чийто научен ръководител бях. Георги Медаров, с магистърска диплома по „глобална политическа икономия“ от Университета в Съсекс, Великобритания издържа с отличен взискателния докторантски приеман изпит в нашата катедра. За мен беше предизвикателство и професионално удоволствие диалогът, в който бях въввлечена за смисловото оглеждане на теоретичните ни контексти по време на неговото търсене на адекватни подходи за разбиране на реално случващото се „българския постсоциализъм“ и на „артикулациите“ между либерални, демократични и авторитарни дискурси. Съмнението ми, че подходът на Ернесто Лакло, Шантал Муф и др. автори от „Есекската дискурсивна школа“ е „най-уместен“ за интерпретирането на тези процеси, бързо изчезна. Резултатите от систематичното, емпирично плътното и внимателно изследване, вкл. критиките на докторанта към избрания „дискурсивен подход“ (с непрекъснатото връщане към някои от класическите теории и изследвания на идеологията, либерализма, демокрацията, авторитаризма) са - мисля - убедителни.

1. *Дисертационният труд* се състои от увод, шест глави и заключение (с общ обем 420 страници). Включени са, освен библиографското описание на източниците (694), също така изискваните от ЗРАС справки за приносите и за публикациите по темата на дисертацията. Георги Медаров е приложил само седем статии от публикуваните от него в солидни, вкл. чуждестранни издания, но и така е ясно, че става дума за стойностни текстове и че са налице всички формални изисквания за придобиване на образователно-научната степен „доктор“ степен в резултат на напълно самостоятелно осъществен и оригинален труд.

2. Във въведението на дисертацията ясно са формулирани *основния изследователски въпрос, предмета, целите, задачите* и ограниченията на изследването, хипотезите. Описва се създадения емпирически архив. *Структурата* е много добра. Тя дава възможност за открояване на значими дебати и казуси на „застъпвания между либерализма и авторитаризма след социализма“ (централната хипотеза), за проследяване на противоречията на „либералния антитоталитарен консенсус“ след 1989 г., и други релевантни проблематики около ключовите за разбирането либерализма „обозначаеми“ - пазар, гражданско общество, демокрация, правова държава, човешки права както и и смятаните за отрицания на либерализма „обозначаеми“: тоталитаризъм, популизъм, конспирация, комунизъм, комунистическо наследство. (с. 30) Структурата посочва пътищата, по които върви докторантът, за да покаже, че въпросът има ли неолиберална политическа идеология в България е „погрешно поставен въпрос“, защото „води до неразрешими апории“.

3. Тези „пътища“ са многобройни, разклонени - бих казала даже лабиринтни -, неподдаващи се на лесно описание. Затова ще посоча само някои от тях, а изброяването е нужно, тъй като твърдя, че *един от основните приноси на дисертационната работа е самата систематичност на аргументите и на констелациите от микроанализи, богатството на източниците, неесенциалистките им прочити и взаимодопълнителността на критично използваните теоретически и исторически изследвания, за да се обяснят съчленяванията между либерални и авторитарни дискурси в източно-европейските преходи и провала на очакванията на експертите-транзитолози (но и на някои елити, вземащи се за говорители на „здравия разум“)* за „естествеността на прехода от либерализъм към авторитаризъм“ (Автореферат, с. 28).

В първата глава, „Поставянето на проблема“, се задълбочава аргументирането на хипотезите, на избраната методология; дефинират се основните категории - либерализъм, демокрация, авторитаризъм и различните гледни точки, включително собствена, към логиката на идеологическото и др. Увлекателно и професионално е представена предпочетаната като методология за работа с данните „дискурсивна школа“ и нейните изследвания на политическите идентичности, популизма, антимеритафизическите ѝ разбирания за „либерализма“ (като „реални практики“, а не като кохерентна система от идеи и отклонения от нея).

Във втората глава – „Парадоксите на либералния враг“ - се правят анализи на променящите се образи на либералния враг (по-точно, на врага на либерализма, на либералите), на трансформациите на либералните представи за реформите у нас (последното е на базата на публикации във вестник „Капитал“ за периода 1994 – 2014). Проследяват се историческите промени в образите на авторитаризма и техните конкретни функции за стабилизирането на либералните идентификации. Поставя се въпросът за „макроефектите“ (още едно постижение на дисертационния труд) на разглеждането на авторитаризма като патология.

В една от централните и най-интересните според мен части – трета глава, „Общността на свободните срещу тоталитарната тълпа“, се описва чрез вещо подбран оригинален материал от социологически интерпретираната история на идеите (напр. образът на авторитарната личност в популярната култура, авторитарната личност и масовата психология на фашизма – с.171 и сл., либералната представа за фашизма и нейните граници- с.196) дълга история на образите на тълпата и на тоталитаризма или по-точно тоталитаризмите, наред с тези на „гражданското общество, мобилизиращо се да произведе общност на свободни граждани“. Авторът критикува деисторизирането на тоталитаризма. Но също така и на „либералните практики“ (защото в историята – „забравената история на класическия либерализъм“, с. 183. - на съществувалия реален либерализъм са се изключвали различни групи: бедните, колонизираните местни населения, жените, и др.) В една от съществените за цялото подчасти на същата глава се изследват съвремените историографски схващания за българския „комунистически тоталитаризъм“ („комнизъмът като Зло“) и се извяват вътрешните противоречия на т. нар. „тоталитарна парадигма“ и на представите за бившия режим.

Отношенията между експертните и всекидневните знания за „прехода“ се обсъждат детайлно и компетентно, чрез ключови текстове на „демократизационната теория“, в четвъртата глава – „Изпълзващата се транзитология: (не)очакваните трансформации на демократизационната експертиза“. Като ползва обхванато емпирично изследване (напр. 166 полустандартизирани интервюта в рамките на университетския проект „Преходът: Гласове, образи, памет“, в който е участвал) Г. Медаров показва формите, по които всекидневните оспорвания на либералните очаквания от „Прехода“, принуждават експертизата да се адаптира и променя. Сериозни аргументи срещу

транзитологическите парадигми са почерпани от стойностни социологически и социално-антропологически изследвания на (пост)социализма.

В глава пета, „Задкулисието на Прехода: социални условия за и политически ефекти от конспиративните разкази“; едно от значителните постижения е очертаването на границите и макрополитическите ефекти на критическите и конспиративните разкази и „политическата икономия на конспирациите (с.275). Медаров обсъжда начините, по които либералната рационалност едновременно заклеява конспиративните нагласи и сама ги възпроизвежда и произвежда. А „амбивалентното отношение между либерализма и /анти/популизма е анализирано в глава шеста – „Популизъм и антипопулизъм: призрачният либерален враг в постдемократичната ситуация“. С усет за гледните точки, за историческите метаморфози на популизма и за модалностите на сегашния популизъм, на популизма, изправен срещу ислямския тероризъм, срещу корупцията („корупцията като плаващо означаващо“) и др. Георги Медаров отново се интересува от либералната рационалност, която отново заклеява, но и усвоява популизма.

4. Обобщено може да се каже, че не само в цитираните по-горе малки и недаващи представа за значимия текст части, но също и в цялата дисертация, едно от големите постижения на докторанта е откриването (за целите на конкретния изследователски предмет и нуждата да се синтезират множество „лабиринтни“ архиви) и последователното приложение на методологическия инструментариум на есекската дискурсивна школа за изследване на политическите идентичности и на дискурсивните практики за производство на символно ефикасни образи. Георги Медаров подчертава това, че този продуктивен метод на анализ (и теория) не предполага единен либерално-демократичен модел, а само „конкретни и временни решения“ на „демократическия парадокс на Ш. Муф“ (с.84). Следвайки тази теория той показва противоречията между либерализъм и демократизъм, а също и това, че – както казва Муф – опитите за премахване на демократичния момент в либералната демокрация и нейното техницизиране водят до трансформиране на либерализма в авторитаризъм.

Но не по-малко съществена е и критиката, която прави Г. Медаров на Есекската дискурсивна школа и нейното „неисторическо и психологическо разбиране на условията за ефикасност на политическия дискурс“. За да преодолее и социологизира радикално есекския „радикален емпиризъм“, лаканианското схващане за субекта и др. докторантът привлича в диалога на методи една друга традиция - Марксовата критика на политическата икономия в качеството и на критика на социалните условия за възможност на либералните понятия и на „макрополитическите ефекти от разнопосочните им усвоявания“ (с. 65, 75 и др.). Така може да се анализират социологически отношенията на потопения – „като риба във вода“, ако си спомним класическия текст за стоковия фетишизъм – във всекидневния пазарно-либерален океан деец. Защото категориите на либералната икономика не са „илюзия“, а кристализация на всекидневните „действителни абстракции“, на „практически истинни абстракции“ (основна категория на „критиката на политическата икономия“). Така че проблемът е да се разбере – цитирам отново този дълбок анализ младия изследовател - „как се конкретизират специфичните исторически условия за производството и ефикасността на дадени символни режими, както и разностранното им усвояване“, а не как се „търси общност“ с цел онтологическа гаранция срещу отчуждението; не „стремеж към невъзможната пълнота на общността“, както смятат тези лаканианци, не нещо като Лакановото обръщение към студентите-революционери от Май 68 по време на парижките бунтове – „Това, което вие искате е Наставник (Maitre, учител, господар...), ще го имате!“.

5. Не мога да не отбележа и още едно от постиженията на докторанта, работещ „в широката традиция на критическата социология” (с. 31), на история на идеите, на антропологията на всекидневието – смисловото цяло, серия, от критични микроанализи и констелации от критически аргументи срещу известни схващания, теории, мислители: „расовите понятия” на Х. Спенсър (с. 188); схващанията на С. Жижек (с.39-40, 69 и др.) или на Т. Негри (за „множеството” – мултитюда - което не е „маса”, тълпа), теоретиците от Франкфуртската школа (които Медаров критикува когато анализира начините, по които антидемократичните теории - например на Льо Бон – за тълпата преминават в схващанията за „масовия, тоталитарен човек” (с. 195), в членствата в „комитети за национален морал” (като напр. Е. Фром).

6. Лични впечатления. Георги Медаров има неомаловажим опит (нужен вкл. като изследователски „терен”) от участията си в множество академични и граждански проекти (като напр. в „За земята”, Центъра за дебат „Хаспел”, в „Института за критическа теория на свръхмодерността”), в семинари, летни университети, конференции и други форуми. Докторантските му доклади често печелеха конкурси за участия – като например в университетската конференция в „Априлци” или в летните университети на Централно-европейски университет. Наред с участия във Варшавския университет, Кеймбридж, Сараево, Есекс и др.

От няколко години той е авторитетен преподавател (хоноруван асистент) в ПУ „Паидий Хилендарски” по дисциплините „Историческа социология на икономиката и екологията”, „Критическа теория”, „Критическа социология на символните форми”.

7.

Самооценката на автора на дисертационния труд за приносите му е коректна, но минималистична.

Авторефератът е направен според изискванията – той съдържа ясно описание на целите и залозите на изследването, подхода, използвания инструментариум, основните хипотези, структурата на съответните части, вкл. заключението.

В заключение:

Като имам пред вид очертаните по-горе приноси на дисертационния труд , както и академичните, изследователски и морални качества на неговия автор, предлагам на членовете на научното жури да се гласува решение за присъждане на Георги Кирилов Медаров на научната степен „доктор”.

11.06.2017

Лиляна Деянова